

5. Lypa V. A. *Osnovy korrektsionnoi pedagogiky: uchebnoie [Fundamentals of correctional pedagogy: textbook]*, Donetsk: Lebi, 2002. – 327 p.
6. Myronova S. P. *Osnovy korrektsionnoi pedagogiky: navchal'no-metodychnyi posibnyk [Fundamentals of correctional pedagogy: textbook]* – Kamianets-Podilskyi, 2010. – 263 p.
7. Rasskazova O. I. *Teoriia ta praktyka rozvytku sotsial'nosti uchniv v umovakh inkluzyvnoi osvity: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia d-ra ped. nauk [Theory and practice pupils' sociality development in the conditions of inclusive education]* – Lugansk: B. v., 2014. – 44 s.
8. Syniov V. M. *Korektsiina psykhopedagogika, Oligofrenopedagogika: pidruchnyk [Correctional psychopedagogy, oligophrenopedagogy: textbook]* – Part I. – Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Dragomanova, 2007. – 238 p.
9. Syniov V. M. *Osnovy defektologii / V. M. Syniov, G. M. Kobernyk [Fundamentals of Defectology]* – Kyiv: Vyshcha shkola, 1994. – 143 p.
10. *Spetsial'naia pedagogika / Pod. red. N. M. Nazarovoii [Special Pedagogy]* – Moscow: Akademia, 2000. – 400 p.
11. *Learning in Inclusive Education Research: Re-Mediating Theory and Methods with a Transformative Agenda Review of Research in Education / [Articles Alfredo J., Kozleski Elizabeth B., Dorn Sherman, Christensen Carol]. – Vol. 30. – Special Issue on Rethinking Learning: What Counts as Learning and What Learning Counts, 2006. – Pp. 65–108.*
12. *Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools / [Booth T., Ainscow M., Black-Hawkins K., Vaughn M., Shaw L.]. – Bristol, 2000. – England: Centre for Studies on Inclusive Education.*
13. *Dyson A. A Systematic Review of the Effectiveness of School-Level Actions for Promoting Participation by all Students (EPPI-Centre Review), in: Research Evidence in Education Library / Dyson A., Howes A., Roberts B. – London, EPPI-Centre, Social Science Research Unit, Institute of Education, 2002.*
14. *Howe K. Educational Ethics, Social Justice and Children with Disabilities / K. Howe; [In C. Christensen & F. Rizvi (Eds.)] // Disability and the Dilemmas of Education and Justice. – Buckingham, England: Open University, 1996. – Pp. 46–62.*
15. *Lipsky D. Equity Requires Inclusion: The Future for All Students with Disabilities / D. Lipsky, A. Gartner ; [In C. Christensen & F. Rizvi (Eds.)] // Disability and the Dilemmas of Education and Justice. – Buckingham, England: Open University, 1996. – Pp. 145–155.*
16. *Pirrie Anne Head George Martians in the Playground: Researching Special Educational Needs Oxford Review of Education / Anne Pirrie. – Vol. 33, No. 1 (Feb., 2007). – Pp. 19–31.*
17. *Globalization and Recent Shifts in Educational Policy in the Asia Pacific / [Rizvi F., Engel L., Nandyala A., Ruthowski D., Sparks J.] // Paper Prepared for UNESCO Asia Pacific Regional Bureau for Education. – Bangkok, Thailand. – Urbana-Champaign, IL: University of Illinois at Urbana-Champaign, 2005.*

УДК 378.4(71)+327

К. Ю. ІСТОМІНА

k.y.istomina@gmail.com

викладач,

Національний університет «Львівська політехніка»

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ-МІЖНАРОДНИКІВ У КАНАДІ

Представлено теоретичне педагогічне дослідження розвитку і застосування громадської діяльності студентів на прикладі системи професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі міжнародних відносин в університетах Канади. Проаналізовано особливості організації і впровадження громадської діяльності студентів у навчальні плани освітніх програм. Узагальнено фактори, які безпосередньо впливають на успішну інтеграцію громадської діяльності студентів у навчальний процес і від яких залежить успішність імплементації цього методу навчання. Розглянуто труднощі впровадження громадської діяльності студентів у навчальний процес, а також позитивні зміни, які є результатом цієї практики у вищій освіті. Визначено, що інтегрування громадської діяльності у систему професійної підготовки фахівців є перспективою розвитку вищої освіти, сприяє формуванню особистості з необхідним набором значущих громадських, лідерських і особистісних якостей. Окреслено перспективи подальших досліджень у цій сфері і практичне застосування отриманих результатів.

Ключові слова: професійна підготовка, громадська діяльність, навчальна програма, методи навчання, громадська педагогіка, фахівець-міжнародник

К. Ю. ИСТОМИНА
k.y.istomina@gmail.com

преподаватель,

Национальный университет «Львовская политехника»

РОЛЬ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ В ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ МЕЖДУНАРОДНИКОВ В КАНАДЕ

Представлено теоретическое педагогическое исследование развития и применения общественной деятельности студентов на примере системы профессиональной подготовки будущих специалистов в области международных отношений в университетах Канады. Проанализированы особенности организации и внедрения общественной деятельности студентов в учебные планы образовательных программ. Обобщены факторы, оказывающие непосредственное влияние на успешную интеграцию общественной деятельности студентов в учебный процесс и от которых зависит успешность имплементации этого метода обучения. Рассмотрены трудности внедрения общественной деятельности студентов в учебный процесс, а также положительные изменения, которые являются результатом этой практики в высшем образовании. Определено, что интегрирование общественной деятельности в систему профессиональной подготовки специалистов является перспективой развития высшего образования, способствует формированию личности с необходимым набором значимых общественных, лидерских и личностных качеств. Представлены перспективы дальнейших исследований в этой сфере и практическое применение полученных результатов.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, общественная деятельность, учебная программа, методы обучения, общественная педагогика, специалист-международник

K. ISTOMINA
k.y.istomina@gmail.com

University teacher,

Lviv Polytechnic National University

THE ROLE OF PUBLIC INSTITUTIONS IN TRAINING OF INTERNATIONAL RELATIONS SPECIALISTS IN CANADA

The article deals with theoretical and pedagogical research of the development and integration of students' public work on the example of the system of professional training of future specialists on international relations in universities of Canada. The features of the organization have been analyzed and the implementation of students' public work into curricula of education programs has been done. This research provides general overview of factors that have direct impact on the successful integration of students' public work in the learning process and which depend on the success of this teaching method implementation. The difficulties of implementing students' public work in the learning process, as well as positive changes which is the result of this practice in higher education have been shown. The integration of public work in the system of professional training of specialists has been determined as the prospect of the development of higher education which promotes the individual formation with the necessary set of significant social, leadership and personal qualities. The prospects for further research in this area and the practical application of the results have been outlined.

Keywords: professional training, public work, curriculum, teaching methods, public sphere pedagogy, international relations specialist.

В Україні потреба у фахівцях-міжнародниках є беззаперечною в умовах курсу нашої держави на євроінтеграцію, виходу на міжнародний ринок праці, а також для подолання численних політичних загроз. Ця ситуація зумовлює необхідність модернізації системи

професійної підготовки фахівців-міжнародників, переймаючи позитивний досвід інших країн, зокрема Канади, університети якої пропонують рейтингові навчальні програми з міжнародних відносин. Успішний розвиток системи професійної підготовки фахівців у сфері міжнародних відносин в університетах Канади зумовлює вибір системи вищої освіти цієї країни як об'єкта нашого педагогічного дослідження.

Теоретичне вивчення змісту навчальних програм з міжнародних відносин показало, що ефективність професійної освіти фахівців полягає у поєднанні теоретичної, практичної і загальної професійної підготовки, а також в універсалізації і забезпеченні широти знань у сфері майбутньої фахової діяльності. Університетська освіта в Україні є передусім теоретично орієнтованою, особливо в галузі міжнародних відносин, тоді як майбутні фахівці-міжнародники потребують практико-орієнтованої професійної підготовки. Застосування методів активного навчання, у т. ч. інтегрування громадської діяльності як частини навчальної програми з метою допомоги громадам і формування громадської свідомості студентів, активно застосовується у процесі професійної підготовки фахівців-міжнародників в університетах Канади. Ця практика є необхідним предметом наукового педагогічного дослідження і позитивною моделлю для наслідування з метою оптимізації професійної підготовки фахівців у сфері міжнародних відносин у системі вищої освіти України.

Актуальність і новизна теми цього педагогічного дослідження полягає у необхідності детального вивчення способів і методів інтегрування громадської діяльності у навчальний процес у межах освітніх програм з міжнародних відносин в університетах Канади. Ця тема недостатньо висвітлена у наявних педагогічних дослідженнях, однак є однією з пріоритетних для успішного розвитку і вдосконалення функціонування системи професійної підготовки фахівців у сфері міжнародних відносин в Україні.

Мета статті полягає у здійсненні теоретичного педагогічного дослідження інтегрування громадської діяльності студентів у навчальний процес в університетах Канади для студентів спеціальності «Міжнародні відносини».

Досягнення мети досліджено пов'язане з виконанням наступних завдань: проаналізувати структуру і зміст навчальних програм з міжнародних відносин в університетах Канади для вивчення особливостей інтегрування громадської діяльності студентів у навчальний процес, а також форми її організації і труднощі впровадження у навчальну програму; дослідити фактори впливу використання цього методу активного навчання на учасників навчального процесу.

Багато українських та іноземних науковців досліджували різні аспекти й особливості формування позиції громадської активності і залучення навчання з елементами громадської діяльності в програми професійної підготовки фахівців, а саме: психологічні особливості формування громадської активності (Ю. Вінтюк, І. Рокіцька), питання соціальної активності особистості (А. Адлер, Е. Еріксон, А. Маслоу) філософські аспекти формування громадської свідомості (М. Стельмахович, О. Сухомлинська, В. Кузь); особливості і форми вираження громадської активності (О. Плига, Л. Семенюк, В. Сухомлинський), умови прояву соціальної активності студентів (Т. Авксентьева); громадська діяльність у процесі навчання у вищій школі (І. Бех, В. В. Данілова, А. Конончук, С. Харченко), проблеми громадського виховання молоді (Г. Костюк, В. Кремень, С. Максименко,) та ін. Концептуальний вплив на розвиток навчання через громадську діяльність здійснили освітні теорії Дж. Дьюї, Д. Колба і П. Фрейре.

Дослідження особливостей інтегрування громадської діяльності студентів у навчальні програми професійної підготовки потребує розуміння поняття громадської діяльності. О. Кін стверджує, що у сучасному науковому просторі громадську діяльність визначають як добровільну, усвідомлену і безкорисливу діяльність громадян, яку вони здійснюють згідно з їхніми потребами, індивідуально або колективно на користь третіх осіб або суспільства, яка є спрямованою на зміцнення гуманістичних ідеалів, вирішення соціальних проблем, сприяння особистісному розвитку та вдосконалення соціуму [3, с. 81].

Канадський альянс для навчання через громадську діяльність (Canadian Alliance for Community Service Learning) співпрацює з університетами Альберти, Британської Колумбії, Квебека, Манітоби, Нової Шотландії, Ньюфаундленда, Онтаріо, Саскачевану, для впровадження спільних програм партнерства, студентського розвитку, лідерства, зв'язків з громадами. Згідно з визначенням Альянсу навчання через громадську діяльність можна тлумачити як підхід у навчанні, метою якого є інтеграція громадської діяльності з

конвенційним навчальним процесом для створення нової освітньої перспективи, в якій всі складові процесу працюватимуть для досягнення взаємовигідних результатів [6].

Сучасна професійна підготовка майбутніх фахівців різних галузей спрямована на вирішення великої кількості завдань, які зумовлені змінами і потребами суспільства і ринку праці. Актуальним питанням освіти сьогодення є залучення фахівців до активної участі у суспільно-політичному житті на місцевому і глобальному рівнях. Ця ініціатива є запорукою формування та соціалізації особистості як громадянина, усвідомлення себе як частини спільноти, що впливає на прийняття суспільно важливих рішень на користь розвитку громад. Згідно з цим принципом формування особистості фахівця особливої значущості набуває інтегрування громадської діяльності у систему професійну підготовку фахівців, що є основою розвитку необхідного набору особистісних характеристик, зокрема лідерських якостей, громадської свідомості, соціальної ініціативи тощо [1, с. 137].

Професійна підготовка у галузі міжнародних відносин передусім спрямована на міждисциплінарний підхід, інтегровані навчальні плани, сучасні методи і стратегії навчання, що зумовлено вимогами освітньої сфери і ринку праці. Йдеться про те, що сучасний фахівець у галузі міжнародних відносин повинен уміти працювати з широким спектром інформації та великою кількістю людей, спілкуватися з експертами з інших галузей і здійснювати свою професійну діяльність у міжнародному середовищі та водночас уміти аналізувати конфлікти, випадки, події та явища, визначати їх вплив на проблеми, якість міжнародного життя з власної точки зору [7, с. 1].

Вивчення процесу професійної підготовки у Канаді засвідчує, що у системі сучасної професійної підготовки майбутніх фахівців-міжнародників університетах цієї країни вагомою ролі набувають принципи громадської педагогіки (*public sphere pedagogy*) і стратегії високоефективного навчання (*high-impact learning strategies*), які дають можливості використовувати такі методи, як навчання через громадську діяльність (*service learning*), волонтерство, групове навчання чи будь-який інший вид практичної діяльності з метою розвитку громадської активності і допомоги громадам (*community/civic engagement*). Згідно з результатами досліджень канадських науковців і положень університетів Канади про стратегії застосування навчання з елементами громадської діяльності і волонтерства можемо стверджувати, що основними першочерговими цілями цього методу навчання є: створення навчального середовища, в яке студенти безпосередньо залучені; створення можливостей для розвитку практичних і професійних навичок студентів; створення партнерства між факультетами, університетами і місцевими громадами; ознайомлення студентів з поняттями рівності, відповідальності, соціальної справедливості і громадської активності. Імплементация цих методів і стратегій у процесі професійної підготовки фахівців-міжнародників допомагає підвищити відчуття громадської відповідальності і залучити студентів до участі у житті суспільства і громади з його потребами і вимогами.

Незважаючи на свою популярність, інтегрування громадської діяльності студентів у навчальні програми професійної підготовки канадських ВНЗ є відносно молодою стратегією розвитку вищої освіти. Так, наприклад, у США ця практика здобула позитивної репутації ще в 1970-х роках, тоді як у Канаді її почали використовувати лише з 1990-х років. Нині спостерігається помітне зацікавлення цим методом навчання у канадських університетах і коледжах Канади.

Вища освіта у Канаді відійшла від парадигми викладання до парадигми навчання, в якій студент є центром навчального процесу. Зорієнтоване на студента навчання (*student-centered education*) є провідним підходом сучасної професійної підготовки. Він передбачає відхід від лекційних занять і надає перевагу створенню атмосфери взаємодії. У сучасній педагогічній науці Канади позитивно відзначають застосування активного навчання (*active learning*), що в світі визнається найрезультативнішим з точки зору досягнення цілей навчального процесу. Однак навчання через громадську діяльність не можна вважати когерентною педагогічною стратегією, а радше амальгамою емпіричного навчання, активної наукової діяльності, критичних освітніх теорій, прогресивної освіти, освіти дорослих, соціальної освіти, конструктивізму, мультикультурної освіти тощо.

Будучи формою активного навчання, студентська громадська діяльність дає можливість здобувати знання, формувати вміння і навички через співпрацю з громадськими організаціями і громадську ініціативність. Громадська робота студентів, як і будь-яка інша частина навчального процесу, має характерні способи рефлексії, що допомагають студентам і

викладачам спостерігати за перебігом цієї діяльності, її динамікою і результатами. Таким чином, студентам часто пропонують вести особисті щоденники, журнали, писати статті й есе, в яких вони можуть фіксувати етапи своєї роботи і відображати особливості свого досвіду соціальної активності. Важливо також проводити групові бесіди, що є форумом для обговорень можливих проблем чи успіхів у колективі однодумців.

Громадська діяльність може бути інтегрованою у навчальні програми будь-якої дисципліни і до неї можуть долучатися студенти незалежно від року навчання, на відміну від виробничої практики студентів і професійного стажування, які орієнтовані на студентів старших курсів. У цьому контексті необхідно, щоб громадська діяльність спрямовувалася на задоволення не лише громадських, а й освітніх потреб, тобто була прямо чи опосередковано пов'язаною з майбутньою сферою професійної діяльності. У цьому відмінність інтегрованої у навчальну програму громадської діяльності від волонтерства, прояви і застосування якого не обмежуються рамками галузі професійного чи освітнього спрямування.

Університети провінцій і територій Канади підтримують ініціативу інтеграції громадської діяльності у навчальні програми, тому в них створені окремі центри для координування громадської діяльності студентів і надання необхідних консультацій. Так, в Університеті Британської Колумбії функціонує Центр навчання для допомоги громадам (Centre for Community Engaged Learning), в Університеті Торонто – Центр громадського партнерства (Centre for Community Partnership), в Гельфському університеті – Центр навчання через громадську діяльність (Centre for Community Service-Learning), в Карлтонському університеті – Офіс студентської практичної діяльності (Student Experience Office), в Університеті МакМастера – Центр студентського успіху (Student Success Centre), в Університеті Манітоби – Офіс навчання студентів через громадську діяльність (Office of Student Service Learning), в Університеті Отави – У служінні іншим (In Service of Others), в Університеті Західного Онтаріо – Навчання через громадську діяльність (Service Learning) та Освітня програма лідерства (Leadership Educational Program) тощо.

У провінції Онтаріо функціонує Канадська асоціація навчання через громадську діяльність (Canadian Association for Community Service-Learning), фокусом роботи якої є залучення мистецтва з метою соціальних змін, незалежно від того, чи розглядаються питання подолання расизму, сприяння врегулювання конфліктів, вирішення питань, пов'язаних з ВІЛ/СНІД, захистом прав людини і маргінальних громад, наркоманії або екологічних проблем, або ж лише створення платформи для вираження і діалогу. Організація регулярно проводить лекції, зустрічі, семінари, конференції і симпозіуми, організовує соціальні проекти, в яких можуть брати участь всі бажаючі.

Зацікавлені у громадській діяльності студенти повинні передусім ознайомитися з напрямами діяльності організацій, які представлені в їхньому регіоні, а згодом обрати ті, що їх зацікавили. Громадська діяльність студентів може здійснюватись у межах програмної і позапрограмної діяльності, у контексті співпраці між ВНЗ і громадськими організаціями для визначення і задоволення реальних потреб громад різних рівнів. Майбутніх міжнародників заохочують співпрацювати з цими організаціями через програми стажування, волонтерську діяльність чи будь-який інший доступний їм спосіб, проводити опитування постійного персоналу організацій, цікавитись цілями і стратегіями їхньої професійної діяльності. Це розвиває активну позицію у студентів [6].

Такий елемент освітньої програми дає студентам доступ до великої кількості освітніх матеріалів, формує розуміння основних впливів глобалізаційних процесів і їх ключових дійових осіб. Це елемент комплексного процесу професійної підготовки фахівців у системі вищої освіти, одним з завдань якої є формування різнобічно розвиненої особистості. Тож у навчальному процесі варто застосовувати різноманітні методи і стратегії навчання, дбаючи про створення оптимальних умов для формування і розвитку майбутніх фахівців [4, с. 456].

Л. Данілова в зв'язку з цим зазначає, що громадське виховання сприяє особистісному становленню майбутнього фахівця, даючи можливість випробувати різні соціальні ролі, норми і поведінкові стереотипи суспільства, стати дієздатним учасником суспільних відносин [2, с. 80].

Х. Хекель називає два підходи у залученні практичного навчання через громадську діяльність в університетські програми з міжнародних відносин. Перший передбачає акцент на локальних і глобальних зв'язках, аналізі концептів глобалізації і взаємозв'язку, демонструючи

студентам, як питання міжнародного характеру впливають на життя місцевих громад. Основою іншого підходу є заохочення студентів безпосередньо брати участь у вирішенні глобальних проблем через членство у міжнародних і місцевих громадських організаціях [7, с. 6].

Згідно з дослідженнями Дж. Конвея, Г. Куха, І. Амела і Д. Гервайна використання педагогіки громадської активності (civic engagement pedagogy) користується популярністю у канадських ВНЗ через свій позитивний вплив на академічні, особисті і громадські результати у всіх учасників навчального процесу і на розвиток необхідних компетенцій у студентів. Беручи участь у волонтерських заходах, студенти отримують реальну можливість застосувати теоретичні знання на практиці, а в результаті – здобути академічні кредити за виконану роботу. Можливість отримати оцінку і усвідомлення моральності волонтерства сприяють формуванню сильної мотивації до вивчення теоретичного матеріалу упродовж навчання. Як результат у студентів формується сукупність емоційних переживань, що доповнює пізнавальну діяльність, формуючи гуманне ставлення до інших осіб і їхніх вчинків. Практичне навчання з елементами громадської діяльності використовується як засіб, що дає студентам можливість поглибити розуміння основних концепцій курсу вивчення через громадську діяльність та ініціативність [9, с. 115].

Майбутні фахівці-міжнародники у Канаді мають змогу здійснювати волонтерську громадську діяльність у своїй країні, а також за кордоном. Успішність застосування цього виду практичного навчання залежить від планування, визначення цілей, підготовки студентів, налагодження зв'язків з громадськістю, мотивації студентів, моніторингу, часових обмежень й оцінювання. Однак М. Макдоналд зазначає, що застосування педагогіки громадянської активності є простішим для вивчення внутрішніх питань рідної країни студентів, оскільки ця сфера легша для їхнього сприйняття [10, с. 60]. Цієї думки частково дотримується Е. Маккартні, зауважуючи, що курси дисциплін більш міжнародного спрямування часто позбавлені застосування цих стратегій навчання, оскільки предмет вивчення здається занадто абстрактним і віддаленим [8, с. 49].

Р. Мауро і Дж. Слоам стверджують, що існує дисбаланс між теоретичним вивченням дисциплін галузі політології і формуванням у студентів відповідних професійних умінь, навичок, а також почуття відповідальності необхідної для життя і професійної діяльності в сучасному демократичному суспільстві. Науковці відзначають виняткову роль практичного навчання з елементами громадської діяльності, навчальних симуляцій і застосуванні емпіричного навчання, і поєднує теорію та рефлексивну практику, що слугуватиме зв'язком між дисципліною і реальністю, в якій відбуватиметься професійна діяльність [5, с. 1].

Складність впровадження методів сприяння розвитку громадської активності полягає у не завжди достатніх економічних можливостях студентів приймати участь у програмах міжнародного навчання, нестачі знань, умінь і навичок викладачів, а також фактичних інституційних можливостях для інкорпорування стратегій навчання з елементами громадської діяльності у процесі вивчення міжнародних відносин [5, с. 10].

Незважаючи на труднощі, з якими стикаються студенти, викладачі і ВНЗ під час впровадження методів педагогіки громадської активності, існує велика кількість переваг, які є її результатом: підвищення мотивації до навчання у студентів; розвиток активної громадської позиції; покращення критичного мислення і навичок вирішення конкретних завдань; розвиток особистих і колективних цінностей; підвищення успішності у навчанні; збагачення традиційних методів і прийомів педагогіки; можливість для студентів отримати власний досвід реальної роботи. Це допомагає майбутнім міжнародникам краще зрозуміти різні прояви диверсифікованості суспільства і відчуті особисту відповідальність за майбутні можливі зміни у світі. Таким чином, студенти краще розуміють глобальні проблеми і питання сьогодення – такі, як голод, бідність, війна, мир, нерівність, проблеми нерозвинених країн, міграція, захист прав людини, глобальний взаємозв'язок, етнічні і гендерні відмінності тощо. Для студентів з сільської місцевості цей досвід дає можливість зрозуміти і замислитись над роллю і вразливістю своєї країни у складі значно більшої світової спільноти. Беззаперечним є те, що ці методи навчання необхідні для гармонійної та ефективної професійної підготовки фахівців галузі міжнародних відносин [8, с. 52].

Практичне навчання з елементами громадської діяльності позитивно впливає на традиційне аудиторне навчання, адже воно заохочує самостійну роботу і позапрограмну діяльність у вигляді громадських зустрічей, організації і проведення різноманітних бесід,

заходів тощо, сприяє розвитку комунікації між викладачем і студентом, забезпечує альтернативи традиційному оцінюванню у вигляді тестів, сприяє створенню студентської громади через виконання і обговорення групових завдань та ініціатив, заохочує студентів до активної навчальної діяльності [7, с. 12].

Результати дослідження свідчать про беззаперечний позитивний вплив застосування навчання з елементами громадської діяльності у процесі професійної підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин. Незважаючи на достатньо широке використання цього методу в університетській підготовці фахівців у Канаді, залучення громадської активності студентів у навчальний процес не отримало вичерпного дослідження у вітчизняних педагогічних дослідженнях і потребує подальшого ретельного вивчення для практичного впровадження і реалізації у системі вищої освіти в Україні.

Перспективами використання результатів дослідження вважаємо доцільне застосування отриманих даних про залучення практичного навчання з елементами громадської діяльності в освітні програми професійної підготовки фахівців-міжнародників в університетах Канади у відповідні сфери професійної підготовки в Україні з метою збільшення частки практичного навантаження у навчальному процесі студентів, збільшення рівня мотивації останніх до навчання, професійної компетентності, а також формування суспільної відповідальності і громадської свідомості, що є необхідними складовими побудови демократичного суспільства.

З метою підтримки розвитку цієї стратегії вбачаємо необхідними подальші наукові дослідження особливостей організації і застосування громадської діяльності у вищій освіті, зокрема особливої уваги потребують вивчення методи заохочування й оцінювання студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамова С. В. Суспільно корисна діяльність як чинник формування соціально активної особистості. / С. В. Абрамова // Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія». – Харків, 2015. – Вип. 49. – С. 137–145
2. Данілова Л. В. Громадська активність студентської молоді – найважливіша складова процесу виховання у вищих навчальних закладах / Л. В. Данілова // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. – 2014. – Вип. 1. – С. 80–81.
3. Кін О. М. Науково-теоретична характеристика проблеми громадської діяльності студентської молоді / О. М. Кін // Теорія та методика навчання та виховання. – 2016. – Вип. 39. – С. 80–89.
4. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / А. І. Кузьмінський. – К.: Знання, 2005. – 485 с.
5. Bell S., Lewis J. (2015) A Survey of Civic Engagement Education in Introductory Canadian Politics Courses. *The Canadian Journal for the Scholarship of Teaching and Learning*, Vol. 6 (1), pp. 1–21.
6. Canadian Alliance for Community Service – Learning. <http://www.communityservicelearning.ca/en/index.htm>.
7. Heather Heckel (2006) Using Service Learning in International Relations Courses. *The American Political Science Association Annual Conference*, pp. 1–22.
8. McCartney A. (2011). Connecting Civic Engagement and International Relations Pedagogy: An Effective Combination. *American Political Science Association Annual Conference*, Seattle, Washington, pp. 45 – 57.
9. McCartney A. (2006) Making the World Real: Using a Civic Engagement Course to Bring Home Our Global Connections. *Journal of Political Science Education*, pp. 113–128.
10. McDonald Michael K. (2012) Civic Engagement with an International Focus: The Western Carolina Microfinance Project. *PS: Political Science & Politics*, Vol. 46 (4) , pp. 50–70.

REFERENCES

1. Abramova S. V. *Suspil'no korysna diyal'nist' yak chynnyk formuvannya sotsial'no aktyvnoyi osobystosti*. Zbirnyk naukovykh prats' «Pedahohika ta psykholohiya». – Kharkiv, 2015, Vol. 49, pp. 137–145.
2. Danilova L.V. *Hromads'ka aktyvnist' student-s'koyi molodi – nayvazhlyvisha skladova protsesu vykhovannya u vyshchykh navchal'nykh zakladakh* / L. V. Danilova //Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnya, pedahohiky ta psykholohiyi , 2014, Vol. 1, pp. 80–81
3. Kin O. M. *Naukovo-teoretychna kharakterystyka problemy hromads'koyi diyal'nosti student-s'koyi molodi* /O. M. Kin // *Teoriya ta metodyka navchannya ta vykhovannya*, 2016, Vol. 39, pp. 80–89
4. Kuz'mins'kyu A. I. *Pedahohika vyshchoyi shkoly: navch. Posib.* / A. I. Kuz'mins'kyu. – K.: Znannya, 2005, 485 p.
5. Bell S., Lewis J. *A Survey of Civic Engagement Education in Introductory Canadian Politics Courses*. *The Canadian Journal for the Scholarship of Teaching and Learning*, 2015, vol. 6 (1), pp. 1–21

6. Canadian Alliance for Community Service – Learning
<http://www.communityservicelearning.ca/en/index.htm>
7. Heather Heckel (2006) Using Service Learning in International Relations Courses. The American Political Science Association Annual Conference, pp. 1–22.
8. McCartney A. (2011). Connecting Civic Engagement and International Relations Pedagogy: An Effective Combination. American Political Science Association Annual Conference, Seattle, Washington, pp. 45–57.
9. McCartney A. (2006) Making the World Real: Using a Civic Engagement Course to Bring Home Our Global Connections. Journal of Political Science Education, p. 115, pp. 113–128
10. McDonald Michael K. Civic Engagement with an International Focus: The Western Carolina Microfinance Project. PS: Political Science & Politics, 2012, vol. 46(4) , pp. 50–70.

УДК 377.354

О. В. БОРОДИЄНКО

oborodienko@ukr.net

кандидат географічних наук, доцент,

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ЗВ'ЯЗКУ: АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Проаналізовано зарубіжний досвід побудови систем розвитку професійної компетентності керівників структурних підрозділів підприємств сфери зв'язку. Виявлено особливості побудови систем розвитку професійної компетентності зазначеної категорії керівників: диверсифікація політики в сфері навчання і розвитку та її узгодження зі стратегією розвитку підприємства; навчання й розвиток персоналу розглядається компаніями як рушійна сила і головний фактор впливу на інноваційну активність, відтак системи розвитку професійної компетентності спрямовані на розвиток також інноваційного мислення керівників; створення систем розвитку професійної компетентності керівників структурних підрозділів підприємств сфери зв'язку на основі моделі компетенцій; системний підхід до розвитку професійної компетентності керівників структурних підрозділів підприємств сфери зв'язку; фокусування на розвитку лідерських якостей, впровадження інноваційних форм навчання і розвитку персоналу.

Ключові слова: професійна компетентність, керівники структурних підрозділів, підприємства сфери зв'язку.

А. В. БОРОДИЕНКО

oborodienko@ukr.net

кандидат географических наук, доцент,

Институт профессионально-технического образования АПН Украины

РАЗВИТИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ РУКОВОДИТЕЛЕЙ СТРУКТУРНЫХ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ ПРЕДПРИЯТИЙ ОТРАСЛИ СВЯЗИ: АНАЛИЗ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА

Проанализирован зарубежный опыт построения систем развития профессиональной компетентности руководителей структурных подразделений предприятий отрасли связи. Выявлены особенности построения систем развития профессиональной компетентности указанной категории руководителей: диверсификация политики в сфере обучения и развития и ее привязка к стратегии развития предприятия; обучение и развитие персонала рассматривается компаниями как движущая сила и главный фактор влияния на инновационную активность, поэтому системы развития профессиональной компетентности имеют целью развитие также и инновационного мышления руководителей; создание систем развития профессиональной компетентности руководителей структурных подразделений предприятий отрасли связи на